

BARNDOM

Acc nr M 7344-1-86

Landskap	Småland	Upptecknat av	
Härad	Västbo	Adress	Box 5, Hillerstorp
Socken	Kulltorp	Berättat av	Edith Österlund
Uppteckningsår	1941	Född år	1895 i Kulltorp

Självbiografi, minnen från barndomen sid 20-51

Skildring av upptecknarens fader och hans barndom och uppväxttid sid 52-86

Mitt första konkreta minne av yttre förhållanden och människor daterar sig till år 1897, då jag var 2 år. Det var på våren en förvårsdag då något av snön ännu låg kvar, fast det anades en vår i annalkande. Jag tycker att jag förnam det så: En främmande kvinna i röd, vacker klänning med en stor brosch av ben som dekoration, vilken särskilt fångade min uppmärksamhet och som alltid sedan funnits i mitt medvetande. Kvinnan var inte absolut främmande, hon brukade gå och röra i spiseln i köket, koka kaffe osv. Kvinnan var lärarinna, hade skola inne i vårt stora rum med bygdens barn, samt bodde hos mina föräldrar under tiden hon höll skola. Nåväl, hon var min gudmor. Hon hette Dorotea Johansson och var född i Kulltorp den 6 maj 1865.

Jag stod vid fönstret i köket som vette åt norr och skulle försöka prata med far som stod utanför fönstret och vred på termometern som satt i ett ställ på fönsterbågen. Då kom min rara gudmor i den vackra klänningen och den vackra broschen och lyfte mig upp så jag kunde se far riktigt, så sade hon i riktigt nasalljud: "Östenunn, kom in!" (Österlund, kom in!). Jag har frågat min mor om hon i vanliga fall talade i näsan, men hon säger att det gjorde hon inte. Det var blott ett skämt av henne. Min gudmor gav mig de allra vackraste saker: Lakan och örngott till min vagg, ett täcke som var rött med blåa noppor. Lakan och örngott var utstyrd med bred handvirkad spets, min gudmor hade själv förfärdigat samma. Jag erhöll mycket mera av henne men detta har jag ej något minne av. Ty år 1897 flyttade hon ifrån mitt hem och sedan såg jag henne aldrig mer. Hon ingick äktenskap sedan och blev död i barnsäng år 1904. Hon hade lämnat ett foto av sig själv till far och sagt att jag skulle ha det då jag blev stor. Far hade det i sin skrivbordslåda och jag brukade bedja honom att jag skulle få se på det, men jag fick inte hålla i det med mina händer, ty han var mycket noga i allt, han var rädd att jag kunde smutsa ner det. Mor säger att det är samma klänning som jag minns, som hon bär på fotot, den var röd och hemvävd av henne egenhändigt. Broschen är också densamma som jag minns – den hon bär på fotot. Min gudmor var puckelryggig, vilket jag ej minns, men mina föräldrar har berättat det.

Mitt andra minne daterar sig till år 1899 då jag blev mycket sjuk. Det var i mars och min far var borta. Jag minns att han var i Kävsjö på stämmorna i egenskap av ortskorrespondent. Jag

var sjuk innan han gick men blev mycket sämre framåt aftonen, varför min mor blev orolig och väntade oroligt på honom. Hon sände då iväg min äldste bror för att säga åt far att skynda hem, ty jag hade blivit mycket sämre sedan han gått. Innan min bror – som var ej fullt 13 år gammal – gick, gav han mig det käraste han ägde, en liten trumpet med rött socker i, som han fått till julklapp, vilken han annars aldrig gett bort. Med feberheta händer kramade jag den guldglänsande trumpeteten. Så kom min far hem, tätt följd av min bror som hade mött honom ett par kilometer från hemmet. Far berättade då att han hört Bror (så var min brors namn!) komma och springa, far tänkte då gömma sig bakom en buske vid vägkanten och skrämma honom på skämt, men då han fick höra att Bror sprang och grät högt, förstod far att det var något allvarligt, varför han stannade medan Bror berättade att jag hade blivit mycket sämre sedan far lämnat hemmet. Så sprang de båda så fort de hann hemåt. Då berättade far för oss att pastor Hagberg i Kävsjö – som skulle vara läkekunnig – sagt på fars förfrågan vad som var att göra – far befarade lunginflammation – att man skulle lägga på smörduk på bröstet och magen.

Man skulle breda smör på antingen ylle eller linne och värma det över elden och sedan lägga på det och så linda något utanpå, så att det blev kvar på sin bestämda plats. Mor gjorde som pastor Hagberg sagt, detta minns jag, varefter mitt medvetande var borta i några dagar, hur länge vet jag ej. Nästa gång jag slog upp ögonen var det en annan dag som mötte mig. Då jag såg upp, satt faster Klara vid min säng. Det var en vacker förvårsdag, solen sken in i rummet – man hade flyttat mig under min sjukdom – jorden var visserligen brun ute men åh vad jag tyckte det var vackert! ”Nu vaknar hon”, sade faster, ”se hur våt dynan är!” Då kom mor från köket och var så glad. Kudden var genomvåt och håret klubbade vid huvudet. Men jag kände mig förunderligt kry, fast jag var mycket matt. Mina föräldrar trodde att det var lunginflammation jag haft och de hade varit aldeles förvissade om att jag skulle dö. De var mycket glada över att sjukdomen tog en sådan vändning.

På hösten samma år eller i november 1899 skulle det bli bröllop i Törestorp, vår grannby. Då kom sömmerskan Edla Hägg hem till oss för att sy bröllopsklänning åt mor. Det var ett grönt vackert mjukt ylletyg som mor fått av en äldre syster som hade plats uppe i Nordmaling. Det var så mycket tyg att det blev en klänning åt mig också med svart sammet till chemisett samt sammet till ärmlinningar. Ty även på min klänning skulle det vara långa ärmar. Vare sig barn eller vuxna hade kort ärm på en ytterklänning. Åh, jag tyckte det var riktigt roligt, jag kunde knappast dölja min förtjusning. Jag hade fått lov att gå med på bröllopet! Far och brudens fader var kusiner. Ungdomen i gården gjorde en ärebåge med två stolpar hemma på vår gård. Far och mor hjälpte till, ty det fanns så lite ungdom i Österskog vid den tiden.

Den stora dagen kom. Far, mor och jag gick till bröllopet, de ledde mig emellan sig. Nä vi kom till bröllopsgården fick jag först se den tvåstolpiga ärebågen som stod nere vid stora vägen där man gick fram till gården. När vi kom upp till gården, som låg lite högre upp på backen, stod där en fyrstolpig ärebåge som var ändå stiligare än den andra. Mitt hjärta fylldes nästan av andakt, så högtidligt tyckte jag att det var. Väl inkomna fick vi kaffe och jag blev i tillfälle att taga folket i betraktande. Det var idel okända ansikten. Det var flera vackra damer med i mitt tycke jättefina klänningar, de drack kaffe på fat i varje fall, det minns jag, de höll kopparna så långt ifrån sig medan de drack andra koppen ur fatet, säkerligen för att inte spilla kaffe på sina bröllopsklänningar. Jag höll i mors hand och jag såg och såg och det var särskilt en vacker dam som tilldrog sig min uppmärksamhet. Jag har senare fått veta av mor att det var en kusin till bruden. Hon var klädd i svart kjol och den allra vackraste blus man kunde se på den tiden. Det var sammet till blusen med fina

mönster i diskreta färger, jag tyckte det var ett underbart tyg i den. Mor säger att sådan sammet kallades då för silkesammet. Damen var också vacker, smärt i växten, något över medelstorlek, med brunt krusigt hår och en stor hårknut uppe på hjässan. Dessutom hade hon den allra vackraste hy man kunde tänka sig samt rörde sig med ett utsökt behag.

Jag minns mycket väl att dagen var mulen, ej disig som ofta är fallet i november, utan blott mulen. Något av vigselakten minns jag ej, antagligen av den orsaken att det var så många bröllopgäster att vi som ej var så nära släkt antagligen fick hålla oss i bakgrunden. Jag har ingen aning om hur bruden såg ut, hur hon var klädd eller dyl. Dagens händelser förflyktigades, jag minns ingenting av dem. Men så kom kvällen som i mitt tycke var festens clou, gästerna började röra på sig mera fritt, någon hade varit ute. Rallarna hade försports vara i annalkande under sång och glam. Rallarna arbetade då på järnvägen BAJ som blev färdig för invigning år 1902. Damerna började bli oroliga, se rallarna brukade skjuta så okristligt när det var bröllop. Man pratade och skrattade och dryftade rallarnas bragder m m, då helt plötsligt en rungande salut skakade hela huset. Fönsterrutorna skallrade, dörrar flög upp och slogs igen, damerna skrek, särskilt en äldre dam som satt bredvid mor på hennes andra sida. Hon skrek och höll sig för bröstet medan den ena saluten avlöste den andra. Jag har sedan fått veta av mor att denna dam som var så rädd när rallarna sköt var nu framlidna fru Karolina Samuelsson från Grimhult, Gnosjö sn, som då var en kvinna i 40-årsåldern. Nåväl, ingen skada skedde på bröllopgården i nämnvärd grad, någon fönsterruta krossades visst på övre våningen – det var allt. Bud gick till rallarna att de skulle infinna sig i bröllopgården för intagande av kaffe, för det de hedrat brudparet! Man sade så.

De kom, käcka friska pojkar med strålande humör, medförande dragspel och nu blev det liv i bröllopgästerna. Man hade hört rallarna beskrivas som busar, jag blev därför förvånad av att se dessa vackra trevliga pojkar som var nästan precis som vanligt folk. De drack kaffe och bemöttes av folket i gården med vanlig artighet alldeles som de andra gästerna bemöttes. Så började de spela en i sänder på dragspelet och snart fylldes rummen av de allra vackraste tongångar man kunde tänka sig. Jag var nog lite sömnig förut, men musiken gjorde mig klarvaken. Jag tyckte att den var underbart vacker, jag hade aldrig hört någon spela förr. Det blev tid att gå hem, det var mitt i natten och vi vandrade hem i den mörka novembernatten. Marken var bar, därför blev mörkret mycket tätare, då det tillika var mulet. Det var blott fars cigarr som lyste till då och då, varmed han trakterats i bröllopgården, då man skulle bryta upp. Alla män som rökte erhöll cigarrer vid upprottet.

Detta år hade jag lärt mig själv läsa. Detta tillgick så, att min 4 år äldre syster hade börjat småskolan i mars. Hon hade ej så gott vid att läsa, utan stavade hon och lade ihop varenda dag då hon kom hem från skolan och jag hade en ABC-bok och kröp ner i en vrå och läste tyst under det hon läste samma högt i sin bok. När hon sade A, sade jag A. När hon sade B, sade jag B. När hon stavade, stavade jag. Skillnaden var blott den att jag läste tyst och hon läste högt. Jag fick ej läsa högt, ty då sade hon att jag förvillade henne. Snart nog kunde jag dock överraska mina föräldrar med att kunna läsa rent, som man sade på den tiden. Alla främmande som kom ville att jag skulle läsa för dem, men därtill var jag för blyg, jag ville ej gärna läsa för främmande.

År 1900 tidigt på vintern kom rallarna med sitt dragspel hem till mitt hem, jag hade då lärt mig sticka strumpor. Rallarna frågade med en mun hur gammal jag var. När de fick veta att jag blott var 5 år och kunde sticka strumpor, blev de intresserade. Så berättade far för dem att jag kunde läsa. Då blev jag tvungen att läsa för dem, fast jag var så blyg att jag vände ryggen åt dem när jag

läste för dem. Jag fick pengar av dem allesamman, de var nog en 7 a 8 glada pojkar, jag minns inte antalet klart. Far som var korrespondent för olika tidningar hade flera tidningar som de ville läsa i, vilket de också fick, varefter de diskuterade dagshändelserna med honom. De talade ej som vi, det minns jag mycket väl. Några var uppåt ifrån, andra åter härstammade visst från Bohuslän och Västergötland. Så köpte de tidningar av far som var kommissionär för veckotidningen Allers Familje-Journal. Så spelade de och sjöng underbart vackert i mitt tycke. Sedan kom de nästan varje kväll under söckendagarna till mitt hem och de var alltid välkomna. Ibland bjöd mor dem på kaffe, och de uppförde sig alltid snyggt och städat. Far stod alltid på god fot med dem, och de var också mera bildade än allmänheten, fastän brännvinet flödade på den tiden och förstörde många av dem. Dock kom de aldrig onyktra till mitt hem, ty de visste att far starkt ogillade dylikt. Och han hade alltid stor respekt med sig var han gick fram, bland både gamla och unga.

I mitten av maj eller närmare bestämt den 17, blev vi barn skickade till farmor. Vi skulle bli där över natten, vilket inte glädde oss så mycket. Jag kunde inte sova på natten, jag ville gå hem till mor, men farmor tillsade oss att vara tysta och sova, ty i morgon skulle vi få gå hem, kanske. Och det fick vi. När vi kom hem fick vi veta att vi fått en bror under natten, vilket vi fann riktigt roligt. En främmande kvinna gick vid spiselns och kokade mat, det var barnmorskan, sade mor. Vi hade fått tillsägelse av far att vara riktigt tysta då vi gick in. Mor låg i sängen med den nyfödde på armen. Hon var glad och pratade med oss, fast vi tyckte att hon såg lite trött ut. När någon dag gått lovade far på mina enträgna böner att jag skulle få hålla min lille bror om jag var riktigt varsam. Mor ville det inte gärna, men far sade att det var inte farligt. Jag fick sätta mig på en stol vid spiselns, så lyfte far upp den nyfödde och lade honom i mina armar. Jag nästan höll andan, tänk ett sådant litet lustigt pyre. Mor sade till far att gå och lägga honom i sängen igen, han kunde ju frysa, vilket far också gjorde.

Samma vår fick jag lov av far att gå med till handelsboden som var belägen i Törestorp något över 10 minuters väg från mitt hem. Den låg mitt i byn. Framkomna dit fick jag först veta vilket hus som var handelsboden, en liten fyrkantig byggnad utan övervåning, grå och oansenlig med små fönster. Vi gick in genom dörren och "den lille knallen", som handlaren kallades i dagligt tal, stod bakom den lilla disken och log sitt allra soligaste leende. Hans namn var annars Karl Johan. Han var liten till växten, hade ett grått kortklippt helskägg som vippade upp och ner då han pratade, som stjärten på en skata. En odör av sill, såpa och snus slog emot en så snart man stigit inom dörren. Golvet var belagt med smuts som var decennier gammal. Ingen skulle ha kommit på den idén att skura ett sådant golv, det var inte vanligt. Hade man skurat golvet hade inte folket vågat sätta sina fötter i handelsboden. Man tog det som det var, något annat var inte tänkbart. Man skulle säkert ha förfasat sig: hade man gjort fint på en sådan plats? Disken var nog också mycket smutsig, vilket heller ingen människa fann ovanligt, man talade ej ens om det. Det var ej något som förvånade alls.

Far handlade en del saker av "den lille knallen" och jag var en tyst iakttagare av vad som försiggick under tiden. När sakerna var tillagade tog handlaren pennan han hade bak örat och började räkna: "Ett opp och ett i minne". Vid det sista ordet gjorde han en gest mot huvudet alldeles som han på detta sätt skulle inpränta det i huvudet. "Var har du varit?" sade syskonen då vi kom hem. "Jag har varit och sett på handlarens bråte." "Var det roligt?" "Ja, han räknade och sade 'Ett opp och ett i huet'" Åh vad far skrattade, så sade han: "Knallen sade 'Ett opp och ett i minne'". Ja, sade jag, men han tog ju vid huvudet. Ja, sade far, det gjorde han, det är alldeles riktigt. Han gör så då han räknar, antagligen för att komma ihåg bättre, eller vad det nu beror på, slöt far eftertänksamt.

År 1902 på hösten var järnvägsstationen i Hillerstorp färdig. En söndag erhöll jag och min äldre syster jämte några andra flickor, lov av våra föräldrar att gå och se på järnvägsstationen. Jag skall säga att det var en upplevelse så god som någon. Vi fick tillåtelse att gå in och ta oss en titt på väntsalen, tänk så märkvärdigt allting var och fint. Det fanns också en om än så liten pulpet vid den lilla biljettluckan, där man kunde få skriva. Åh, vad vi fann det underbart! Där stod också en karaff med vatten och glas att dricka i. Vi tog oss en liten, liten klunk var och jag tyckte vi undfick ett sakrament. Nu hade vi något att berätta och var några vackra minnen rikare, som förgyllde vardagen flera veckor framåt. Vi gick så tyst omkring i väntsalen som om vi varit i kyrkan, det var nästan med andakt som vi rörde vid saker och ting, allt var som en dröm.

Dagen före julafton år 1902 öppnades BAJ för trafik, och vem glömmer första gången man såg ett tåg i verkligheten. Det var riktigt högtidligt, det vill jag lova. Då jag år 1903 kom i småskola sade lärarinnan att jag fick flytta upp en klass därför att jag kunde läsa. Hon var fullt förvissad om att jag i alla fall kunde följa den äldre klassen, då hon påstod att jag var mindre vanligt välbegåvad. Och det gick bra. Jag tror ej att vare sig hon eller jag märkte någon skillnad. Far var då i skolrådet och han ville ingenting säga i den saken. Han sade blott att det är bäst att hon först rådfrågar kyrkoherden och de övriga skolrådsledamöterna, vilket hon också gjorde och det blev vid vad hon förut sagt.

Min far var den yngste av 4 syskon. Han hade redan som barn stor fallenhet för läsning, fast det fanns ingenting att läsa i. Så kom han i skola hos byskolläraren Carl Johan Andersson som hade skola i Österskog 2 av årets månader. Då min far som hade räknehuvud önskade räkna krångligare tal än skolläraren satte upp på tavlan, sade denne: "Vill du räkna mera än de 4 räknesätten kan jag inte undervisa dig, ty jag kan själv ej räkna mer än dessa. Du får ta tabellen om du vill räkna bråk, så kan du själv se i faciten om du räknat rätt." Far gjorde så och övade sig flitigt i räkning på detta sätt. När far var i 20-årsåldern önskade han ingenting högre än att få studera juridik och gick därför till kyrkoherden Almén i Kulltorp och rådfrågade honom. Denne avrådde honom då på det bestämdaste, sägandes att det var överfullt på den juridiska banan, varför det ej var någon idé. Detta sade kyrkoherden därför att han unnade inte någon av allmogen komma fram den lärda vägen, och som det inte var honom obekant att far hade särskilt god begåvning var han rädd att han skulle överglänsa hans egna söner som studerade för att få en plats i samhället.

Det passar bäst, sade Almén, att du stannar hemma hos dina föräldrar och sköter gården, du kan inte vilja lämna dina föräldrar i alla fall, slöt han. Och därvid blev det. Far var så ung att han trodde vad prästen sade, och med sorg i hjärtat blev han på så sätt tvungen att tidigt nog taga sig an skötseln av gården, då de 2 äldre bröderna redan gett sig av hemifrån, och hans fader började bli till åren. År 1870 övertog far och hans syster Klara gården av sina föräldrar. År 1880 på hösten ingick båda äktenskap, far med min mor Emma Maria Johansdotter från Kolset och faster Klara med Emanuel Andersson från Hillerstorp, Kävsjö sn. Frågan om lantmäteri låg ännu i sin linda vad Österskog beträffade. Far fordrade lantmäteri år 1882 vilket väckte en storm av ovilja bland bönderna i gården. Far föreslog att kalla lantmätaren Ekström från Bondaryd i Båraryd sn, vilken strax förut förrättat lantmäteri i Väset, Kulltorp sn. Far kände denne lantmätare och visste även att han var skickat för sitt kall. Bönderna i gården som inte ville ha något lantmäteri, men förstod att de blev "härtill nödd och tvungen", varför de tog sitt parti och for några stycken av dem och kallade lantmätaren Schreiber i Värnamo. Om de förstått sin sak så hade de funnit sig belåtna med fars förslag att kalla lantmätare Ekström, ty Schreiber var av den sortens folk som aldrig fick något färdigt.

Efter mycket bråk och krångel med ägodelningsrätt uppå ägodelningsrätt, blev lantmäteriet färdigt först år 1898.

Far hade dessförinnan eller år 1889 sålt hälften av sin andel i sina föräldrars gård till faster Klara och hennes man, varefter han lät uppföra boningshus och ladugård i den andra hälften och flyttade mina föräldrar in i sitt hus år 1889 på hösten. År 1896 började far att syssla med korrespondens till olika tidningar i länet som t ex Tidningen Småland, Smålands Allehanda, Jönköpings Tidning, Smålandspostens Veckoblad, den senare var ortens tidning i slutet av 1890-talet och i början av 1900-talet. Före BAJ järnväg eller m a o tills denna öppnades, gick far regelbundet 3 dagar i veckan till posten i Kulltorp med sin korrespondens och på söndagen gick han i kyrkan. Det var då körpost mellan Bredaryd och Kulltorp tis- tors- och lördagar.

Vid ett sådant tillfälle råkade det sig så att far förde "tien" med sig till kyrkoherde Ekström från far och hans grannar. Tien bestod då i penningar vilka gårdboarna brukade överlämna i tur och ordning, och denna gång stod far i tur. Det råkade sig så att far hade turen att sammanträffa med kyrkoherden på posten och efter övliga hälsningar sade far att han skulle be att få överlämna "tien" vilket han också gjorde under följande ordalag: "Jag tror kyrkoherden och jag har likadana smålandspungar, det är blott den skillnaden att där är botten i min." (Anm: Ett gammalt talesätt förr var att "i prästasäcken är där ingen botten", dvs prästen hade alltid pengar). Inte tänkte far då att detta lilla skämt skulle få så stor betydelse som det fick. Nåväl, det gick en tid framåt, då far var i kyrkan en söndag, då kyrkoherde Ekström tog far avsides efter gudstjänstens slut och frågade hur det var fatt, att han ej erhållit "tien" från Österskog? Far blev förvånad och frågade prästen om han inte antecknat att han tagit emot det. Nej, sade kyrkoherden, jag har aldrig tagit emot det, då skulle jag minnas det. Ja, sade far, kyrkoherden måste lova mig att inte avfordra mina grannar på något, ty jag har tagit emot pengarna av dem. "Nej, nej, jag frågar inte dem, det får väl vara", sade prästen.

Då far skulle gå hem ifrån kyrkan fick han sällskap med folkskolläraren Berg som också var poststationsföreståndare, samt kyrkvärden Amandus Johansson i Väset. "Idag", sade far, "har prästen avfordrat mig 'tien' för Österskog, vilken jag en gång lämnat honom, men han har ju så dåligt minne, han har säkerligen glömt att anteckna det. Jag bad honom dock att han inte säger något åt mina gårdboar, ty jag har tagit emot pengar av dem till 'tien'. Tyvärr har jag inga vittnen, varför jag nog blir tvungen att betala 'tien' en gång till." "Jo, minsann Österlund har," sade folkskolläraren Berg, "här är ett vittne. Österlund lämnade 'tien' på posten och jag såg det och kommer särskilt ihåg det därför att Österlund skämtade om smålandspungarna och sade att de var likadana, 'blott med den skillnaden att här är botten i min'." "Här är ett vittne till", sade Amandus Johansson i Väset, "detta erinrar jag mig också nu, jag var också på posten då Österlund lämnade 'tien'". Då blev far glad, gick tillbaka till prästgården och bad att få tala med prästen, vilken kom ut och såg förvånad på far. "Jo", sade far, "det är så att jag har två vittnen på att jag har betalat 'tien' för Österskog, och det är folkskolläraren Berg och kyrkvärden i Väset, som båda var närvarande då jag överlämnade pengarna till kyrkoherden. De är villiga att avlägga ed på, om så fordras, att de har sett mig överlämna 'tien'." "Vi talar aldrig om det, vi talar aldrig om det", sade prästen och slog ifrån sig avvärjande med händerna. Men far tyckte att han kunde bett om ursäkt vilket han inte gjorde, han ville aldrig erkänna att han hade felat, vilket ofta blev till förfång för honom.

Far erhöll många uppdrag inom det kommunala och som hans lust låg åt juridiken hade han lagen på sina fem. Därför blev man tvungen att lyssna till honom på stämmorna, antingen

man ville eller ej. Många av de välbesuttna bönderna tyckte att han kunde tåga, ty alla av dem, med något undantag, ville sträva bakåt. Far ville att de skulle inse vilket som var nyttigt och praktiskt för kommunen. På samma gång var han mån om att man skulle vara rädd om socknens medel och använda dem på allra bästa sätt. Han blev som sagt en nagel i ögat på somliga, därför att han var dem överlägsen.

Någon gång i början av 1900-talet kom han att sammanträffa med en välbesutten f d kyrkvärd från socknen, detta också på posten, där man ofta diskuterade dagens händelser, då kyrkvärden utlät sig sålunda: "Nu ska du lova mig, Österlund, att du tiger på stämmorna här efteråt, så ska vi betala alla dina skatter framdeles!" "Ja tack", sade far då, som var beryktad för sin slagfärdighet, "det går jag med på, men på det villkoret att pengarna till skatten inte tas i kyrkokassan!". Det blev dödstyst på poststationen först, varefter f d kyrkvärden lämnade posten utan att säga adjö. De andra gubbarna skrattade så tårarna rann och sade att de aldrig förr sett denne stinne bonde så flat någon gång. Det var dock sista gången han ville byta ord med far, och sade far många gånger sedan, då det fördes på tal, att från den dagen hade han aldrig ont av honom mer. (Anm: Det var så att det år 1898 kom en vicepastor till Kulltorp vid namn Oséen, denne såg att det var något fel i räkenskaperna. Den nämnde kyrkvärden hade då manipulerat med kyrkans medel så att det var rätt stor balans. Samtidigt hade han köpt sig en fin fjädervagn. Han blev i alla fall av pastor Oséen uppmanad att återbetala beloppet, vilket han också gjorde, och kyrkvärdskapet togs ifrån honom.)

Far begåvades med det ena uppdraget efter det andra inom kommunen allt eftersom tiden gick. Han blev ledamot i valnämnden, ledamot i Jönköpings Läns Brandstodsbolags avdelning i Kulltorp och otaliga gånger besökte han länsstaden i egenskap av ombud vid de årligen återkommande stämmorna i brandstodsbolaget i Jönköping. Så blev han revisor i både den kyrkliga och borgerliga kommunen, vilket han var i flera decennier. Så blev han ledamot i pensionsnämnden, vilken syssla han innehade från dess tillkomst till år 1934 då han avsåg sig på tilltagande ålder. Då Kulltorps kyrka restaurerades var han en av de kommitterade. Till elektor vid de återkommande kyrkomötena i Växjö valdes far så länge han orkade resa. Han valdes eller utsågs till stämningssman i början av seklet, vilken befattning han innehade till sin död år 1936. I många år advocerade han vid häradsrätterna både i Östbo och Västbo på uppdrag av personer som ville anlita honom. Samtidigt skaffade han reportage från häradsrätterna åt ortspressen. Många roliga episoder brukade han berätta från dessa sina resor. Dessutom upprättade han köpekontrakt, förrättade boutredningar, skrev testamenten och gåvobrev m m. Han skrev så de hade gagn av det, det fanns personer på den tiden som försökte sig på dylikt men de kunde inte skriva så att pappren gick in vid en häradsrätt. Far ville att man skulle följa lagens bokstav, ville man inte göra det åtog han sig inte dylikt arbete. Hans paroll var "Rättvisa framför allt". Han stod därför alltid på god fot med nämnden i häradsrätten, samt med "domhavanden", vem det nu var.

Far gick till fots till Ölmestad som var 3 ¼ mil. Kl 5 på morgonen gick han hemifrån och kl 12 på natten kom han tillbaka. Det var oändligt många gånger han gick denna väg både vintertid och sommartid. Alltid var han glad, när han kom eller gick, ty han var en solskensmänniska som få. Far var den ende korrespondenten för Kulltorp, Gnosjö och Kävsjö under flera decennier. I hela Västbo hd fanns blott en till, nämligen lantbrukaren Alfred Johansson i Forslyckan, Bredaryd sn. Så i början av 1900-talet sedan järnvägen öppnades kom det en skollärare till Kävsjö som hette J A Salander. Han var besatt av avundsjuka och försökte på alla sätt misstänkliggöra fars förtroende hos

tidningarna. Sedan skrev han öppna brevkort till far och trakasserade honom. Han skrev med rött bläck på tvären och blått bläck på längden av brevkorten, satte andra personers namn under och krånglade till det på alla sätt. Tidningarna förstod dock snart nog att denne folkskollärare var en skojare som inte var noga med sanningen, då tidningarna höll på att råka illa ut för alla lögnhistorier han skrev. Det började lukta illa omkring honom från alla håll och tidningarna lät honom veta att det var slut med kontakten emellan dem. Far fick också veta att han uppfört sig som en buse i Nösslinge sn i Halland, där han förut haft plats. Dessa blev så glada då han erhöll plats i Kävsjö, så att de blev av med honom! Han hävdade sig på alla sätt, så kävsjöborna tröttnade också på honom men visste inte hur de skulle bli av med honom, då han själv kom på den ljusa idén att söka till Lycke sn i Bohuslän, där han så erhöll plats. När han flyttade ifrån Hillerstorp, steg han på tåget i Hädinge. När han kommit till Lycke, lät han införa genom någon annan person en notis i Smålandsposten, vilken förtäljde hur man i Kävsjö avtackat honom vid avgången som skollärare där, samt att han erhållit penningar och minnesgåvor för sitt gagnarika arbete. Detta var ju en ren lögn. Han hade inte fått ett dugg utöver sin lön, det skulle ju aldrig ha fallit någon in att ge honom något extra, ty därtill hade han uppfört sig alltför oresonligt gent emot sockenborna, vilka också var glada att bli honom kvitt.

Nåja, trots folkskolläraren Salanders intriger åtnjöt far obegränsat förtroende som förut i pressen, och livet gick åter sin jämna lunk. Kävsjö fick en ny folkskollärare vid namn Landegren, vilken var en hygglig och ordentlig människa. Far vankade omkring som vanligt och tog upp bygdereportage alldeles som förut. Hans arbete som korrespondent blev allt mer omfattande, allt eftersom tiden gick, och han hann knappast skriva utom på nätterna. Ännu mera arbete skulle han få enligt vad han försporde i förväg. Friherre Axel von Otter på St Hultrum, som var ordförande i Jönköpings Läns Hushållningssällskap, underrättade far i god tid före varje premieringsmöte i Västbo hd. Han hade tagit löfte av far att far skulle närvara och referera premieringsmötena till Smålands Allehanda, vilket han också gjorde. Detta gällde nötboskapspremiering. Far följde dessa herrar år efter år och han sade alltid att friherre Otter var en verklig aristokrat ut i fingerspetsarna. En klok, god och framsynt man, som sökte sin like på den plats han stod. Det kunde skrivas volymer om allt arbete far utförde på alla möjliga tänkbara områden. Han var också en insiktsfull lantbrukare och gjorde många hårda dagsverken för 50 a 75 öre om dagen plus en kaka bröd, i slätter- och skördetid. Alla ville ha honom till dagsverkare på 1880-90-talen, ty det fanns ingen som arbetade som han. Han gick bort på dagsverken något år in på 1900-talets början, men hann sedan inte med det för sina många uppdrags skull, vilket blev till stor besvikelse för ortsbefolkningen.

Hans hobby var biskötsel, vilket han sysslade med sedan tidig ungdom och ända till sin död. Han var kassör i Hillerstorps Biodlarförening, där han varit medlem sedan dess bildande. Han kände binas liv och han talade med intresse om för mig allt som rörde binas liv från födelsen till graven. Han kände igen draget bina hade på fötterna på våren, han kunde säga från vilka blommor det var. Han lärde mig att älska dessa små flitiga djur, som jag förut fruktade. Jag lärde mig förstå, genom honom, att det berodde helt på mig själv, hur bina uppförde sig emot mig. Jag är så glad för att jag fick veta binas liv och existens så helt. Ingen bok kunde givit mig sådan inblick i dessa flitiga djurs liv, som den lärdom far bibringade mig.

6 lindar, 1 lönn och 1 kastanj planterade han, vilka står som vårdträd på den gård där jag är född. Dessutom planterade han flera fruktträd, vilka dock inte trivdes så bra. Körsbärsträden synes att trivas gott liksom ett päronträd, äppelträden däremot har skattat åt förgängelsen. Far älskade blommor. De första vitsipporna på våren emottog jag av hans hand, de plockade han vid

vägens kant då han gick hem från Hillerstorp, så länge vi bodde i vårt gamla hem i Österskog. Jag minns då jag var barn, hur han brukade plocka de första linnéorna i Aggarps skog då han gick hem från kyrkan. En gång skar han upp en torva med rötter av denna vackra skogsblomma och planterade den hemma på gården i ett blomsterland, men där trivdes inte den oansenliga anspråkslösa skogsblomman. Hon trivdes bäst i skogen i den svala mossan.

Man frågade i Jönköpingsposten efter fars roligaste reportage under den långa tid som han sysslat med ortskorrespondens, man ville att han skulle berätta om det. Far var då över 75 år och tyckte att tiden var väl knappt tilltagen, annars visste han vad han skulle skriva. Han sade då att en gång i slutet av 1890-talet hade han en rolig notis som var absolut sann, men ovanligt roande. Far hade försport att det varit nattvardsgång på söndagen i en grannsocken, vilket i och för sig inte var något märkvärdigt. Vid andra omgången eller "hangkläet", som man kallade det, tröt vinet och kyrkvärdarna blev tvungna att gå till prästgården efter det, där det förvarades. Gubbar och gummor låg framme vid altaret och gapade av ren förvåning. Det tog drygt 20 minuter innan de kom tillbaka med kyrkvinet, prästen tordes inte ha så mycket i kyrkan, ty han trodde att kyrkvärdarna smakade på det. Så var det en sats i notisen som far skrev, som löd så här: "Som törstiga kameler i Sahara låg folket kring altarrundeln med gapande munnar och pådrivaren stod där med tomt käril..."

Far och folkskolläraren Berg var oskiljaktiga vänner både i "vått och torrt" som vi brukar säga här i Småland. Då Berg sporde några nyheter som han trodde att far kunde ha gagn av, skrev han ner dem i hast och sände dem med skolbarnen, varvid han särskilt en gång yttrade: "Här är skelettet, nu får Österlund sätta kött och färg på benen". Vilket far också gjorde med tacksamhet. Förtjänsterna i detta fall var ej så stora, men far resonerade som så: "Är man inte nöjd med det 'lilla' man får, blir man inte nöjd om man får mycket". Den sista notisen av far ringde han in till Värnamo veckan innan han blev död.

Han låg till sängs ifrån den 2 mars på kvällen, då han drabbades av ett lindrigt slaganfall, varefter han förlorade medvetandet en stund. Då han vaknade upp klagade han över smärtor i bröstet, vilka dock gick över, och då några dagar gått kände han inget ont. Han orkade dock ej vara uppe. Han brukade aldrig vara sjuk, det var så underligt att se honom i sängen. Han såg heller inte sjuk ut, han talade utan svårighet och var så glad och tacksam för de små tjänster vi gjorde honom. Så låg han över den veckan och in på den andra, då vi tyckte att han började bli bättre. Han satt uppe lite på dagarna och läste i Bitidningen, men tröttnade snart. Var gång Göteborgs Handelstidning kom, ville han att mor skulle läsa vad professor Segerstedt skrivit, och jag minns att han yttrade flera gånger under sin sjukdom att ingen skriver så bra som han! På fredagen var han mycket bättre, han steg själv upp ur sängen och på kvällen bad han mig att jag skulle stoppa hans pipa, vilket jag gjorde med glädje. Han som var så glad åt sin pipa hade knappast sett åt den, sedan han blev sjuk. Han visste hela dagen hur mycket klockan var, han visste vilka tåg som kom och gick, alldeles som om han varit i verksamhet. Vi kunde inte förstå att minnet svek honom i något fall. Vi gick till vila på kvällen som vanligt. Då kl var 12 på natten var han uppe men nämnde ej att han kände sig sämre. Sedan somnade han och en kvart före 5 hördes några hårda andetag, och hans varma hjärta hade stannat för alltid.

Det var lördagen den 14 mars år 1936 på fm som han avled. Vi ville inte tro att det var sant. Hans drag var fridfulla och ljusa, precis som då han levde. Hans dagsverke var slut. Han hade förtjänat att få vila, den vila han på senare tid längtade efter. Han hade känt sig trött länge, fastän

han inte besvärades av ohälsa. Hans dödsbädd var så fridfull att det gjorde en riktigt gott att se. Då skrev jag dikten "En bondes död", vilken kanske säger något av vad jag innerst kände då han lämnade oss för att aldrig mera återkomma. Frid över hans minne!

Acc nr 7345:1-58

Fortsättning på självbiografin sid 1-58

Anders Johansson är född i Kolset, Kulltorp sn, den 28 december 1859. Han var den tredje av 11 syskon och fick därför i likhet med min mor tidigt försöka tjäna sitt bröd. Han började arbeta i tråddraget redan vid 11 års ålder. Som han är min morbror känner jag till hans liv tämligen ingående. När vattnet sinade i tråddraget, kom han med snickare ut i bygden och lärde sig även detta yrke. Så blev han grundläggare, murade källare, murade brunnar o dyl. Alla sina besparingar lade han i hemmet och förhjälpste sina föräldrar att bli skuldfria. Alla de andra syskonen växte upp och kom ur hemmet, men han stannade hemma hos föräldrarna och blev deras stöd även på ålderdomen.

Då morfar ej orkade sköta gården, övertog han den, vilken han innehade till år 1932. På gården fanns en ås som kallades Källsåsen, där fanns också en s k jättakälla som man offerade i. Morbror Anders har en gång i barndomen offerat i denna källa och tvättat sina händer i vattnet för att vårtorna som han hade på dem skulle gå bort. Han har själv berättat om det. Till offerkällan vallfärdade folket från bygden i synnerhet vid högtider och offerade för sina önskemål.

Morbror Anders har varit begåvad med ett särdeles gott minne av vad han hört berättas i gamla tider. Han har årtal i minnet på händelser av varjehanda slag, samt placerar allt där det skall vara – eller m a o på dess rätta plats. Traditionerna från fäderna har han hållit i ära i all sin tid. Han ingick äktenskap år 1905 men levde hans hustru blott till 1907 då hon dog i barnsäng. I sammanhang med detta minns jag ett par ord av honom. Han hade köpt sig ett mycket fint fickur, vilket han tappade vid skogsarbete i sin skog ej långt före det hans hustru blev död. Detta fickur kunde han dock ej återfinna. Han yttrade senare på tal om den förlorade klockan: "Jag tänkte väl det, att Hilma skulle gå ifrån mig, jag trodde väl att jag ej fick behålla henne, då jag hade oturen att tappa klockan." Alltså trodde han att detta med fickuret hade fler bekymmer med sig. Nåja, morbror Anders har nog något kvar av den tro fäderna hade, då det gällde övernaturliga ting.

Annars är det inte mycket att säga för övrigt, ty hans liv har inte skiljt sig vidare ifrån den övriga allmogens, blott det att han alltid ägt god hälsa och är ännu in i sena ålderdomen förvånansvärt kry och duktig. Han har utfört mycket arbete in i ålders sena dar. Det är blott några år sedan som han egenhändigt byggde upp verandan vid sin fastighet i Målskog, dit han flyttat år 1932 då han avhände sig gården. Fastän han lever mitt i brännpunkten av den nya tiden, där ungt folk bildat industrier av allehanda slag, så är han dock en trogen traditionsbärare och tillhör med hela sin själ den gångna tidens levnadssätt och vanor. Han kan ej heller riktigt förlika sig med den nya tiden och lever därför mycket i sina minnen.

Karl Andersson i Källemo var född i Kulltorp den 12 mars 1861 och blev död i mars 1940, nära 79 år gammal. Det är med både vördnad och andakt som jag går att skriva hans runa. Född av fattiga föräldrar, för vilka fattigdomen ej var en börda, växte han upp med huvudet fullt av konstnärliga anlag, ett arv från sina föräldrar. Hans fader hade varit ute i världen och sett lite av

varje. Han var möbelsnickare – konstnär. Otaliga chiffonjéer som han gjort är riktiga konstverk. Någon person frågade Andersson en gång om han inte möjligen skulle kunna restaurera en gammal byrå som var alldeles förstörd. Andersson sade då: "Det går inte att göra en paradisfågel av en kråka!".

Som sagt, föräldrarna var verkliga aristokrater och Karl Andersson var också aristokrat ut i fingerspetsarna. Fattigdomen kände han väl till, den var ej heller till någon börda för honom. Han bar huvudet högt och jag tänker på honom med beundran. Han och jag blev goda vänner på hans ålderdom, jag skulle aldrig tröttna till hans berättelser om gamla tider. Han placerade saker och ting på sin rätta plats. Det skulle aldrig fallit honom in att inte skilja på sak och person. Han gav också alla saker sitt rätta namn. Falsk blygsamhet var honom främmande. Han var annars uppfostrad i en tid då man aldrig fick tala om kroppen i och för sig, men han sade ofta att "vad vore själen utan kropp", vilket också var alldeles riktigt. Han var både snickare och målare, han älskade de fina möbelstilarna från framfarna tider. Han gjorde de allra finaste arbeten i trä, snidade de vackraste blommor på stolsryggarna, man tyckte att kalkarna öppnade sig av sig själva och att doften strömmade emot en. Han kunde inte göra ett dåligt arbete, om han än ofta blev underbetald. Han var för mycket konstnär till det och dessutom alltför hederlig.

När han målade gick penseln utav sig själv, tyckte man. Det var rent förunderligt hur mjukt arbetet gick, det gick som en lek. Och under tiden som han arbetade berättade han roliga historier, humorn formligen flödade från honom. Alla hade hjärtans roligt som kom i kontakt med honom. Och som han vankade omkring i bygden och målade, blev hans bekantskapskrets stor. Han kände även våra största skalders och författare, våra största vetenskapsmän, han berättade om deras arbeten, ja med ett ord: Han var ett levande lexikon.

På lediga stunder läste han kemi, han kände till de kemiska tecknen lika väl som vi känner vårt alfabet. Han var begåvad med ett fenomenalt minne som många kunde avundas honom. Med oefterhärmlig röst kunde han härma originella personer med underliga idéer och vanor: Han var en skådespelare så god som någon. Han kände väl till folktron sedan långt framfarna tider, men var själv kemiskt ren från all övertro, vilket han visade genom handlingar som en del vidskepliga människor fasade för. Högsommaren 1924 målade han ett boningshus i Törestorp då ett lass tattare kom och körde vägen fram genom byn. Bonden där Andersson målade hade tjudrat ett par får på gården. Tattarfamiljen hade en hund med sig som rakt vettskrämde fåren, vilka sprang runt så långt de kunde, varefter de blev liggande med benen i vädret och höll på att tappa andan. När han sett på detta en stund och tatterna inte kom iväg, tog han en stör och störtade mot skjutsen, varefter han frågade dem om de ville skynda därifrån med sin hundracka, annars skulle han slå dem sönder och samman. Tattarfar blev vettskrämd, ungarna och kärringen skrek, tattarfar piskade på hästen och det gick i trav neråt vägen mot Hillerstorp. En unge tappade mössan, men tatterna tordes inte stanna förrän de kommit nedanför hela byn. Vid Nyhem stannade de först – affären heter så, vilken ligger någon kilometer från den gård där detta skedde. Där beklagade sig tattarfar för handlaren och berättade att en karl velat anfälla dem, men ve över honom, ty tusen olyckor komme att drabba honom. En bonde i Törestorp sade då han sporde detta: "Ja, se, då skulle ente Kalle gjort, ty tatara kan trolla, ja velle då ente va i Kalla klär." Karl Andersson sporde talet angående alla olyckor som skulle drabba honom, då han sade: "Vore allting så ofarligt som dessa olyckor, så vore det inte farligt." Han sade senare att aldrig någonsin hände det något i hans liv som tydde på att tattarens olycksprofetia gick i uppfyllelse. "Och det visste jag ju", tillade han med eftertryck.

Karl Andersson var en man med lugnt temperament ytligt sett, men blev han arg så var han inte att leka med. Hans utseende påminde om anfäder med sydländskt blod, av vilket han med all säkerhet fått i arv, om man inte misstar sig. Han visste dock ingenting själv om detta. Men det svarta håret och de svarta ögonen, som ofta blixtrade till vid skiftningarna i lynnet, samt de buskiga ögonbrynen och den högvälvda, kupiga pannan vittnade om andra släktförhållanden än våra. Han hade alltid roliga småhistorier att berätta: "Länsman Wibling som på 1870-80-talen var bosatt i Värnamo var nästan smått beryktad genom sin nästan oläsliga handstil. Denne Wibling bestod sig med en sekreterare, vilken arbetade hårt för att renskriva länsmannens papper. En dag blev det för mycket för sekreteraren, det var några punkter i ett papper som var alldeles omöjliga att tyda. Då visade han upp pappret för länsman Wibling och frågade honom vad där stod. Wibling stod en lång stund och stirrade på samma, varefter han sade: 'Antingen är det 10.000 eller Göteborg, det syns ju på sammanhanget'. Faktum var att länsmannen ej kunde tyda sin egen stil", förklarade min berättare.

"Det var husförhör i en grannsocken någon gång i början av 1900-talet, då pastor S, känd för sin snålhet, talade ur Bibeln för folket om den stora svinhjorden som drunknade eller störtade sig i havet därför att en ond ande for i dem. Pastorn gjorde ett uppehåll då han berättat hur de störtade nerför branten och sade: 'Det blev en stor ekonomisk förlust för den stackars mannen som ägde svinen, eller vad säger J-son om det?' J-son som var en stor spjuver svarade genast: 'Tror inte pastorn möjligen, att det var ett bolag som hörde till dem'. Hm, hm, sade prästen och fortsatte sin märkvärdiga predikan utan att vidare tillfråga J-son om något."

Då Karl Andersson en gång målade i en gård i en grannsocken, väntades ende sonen hem som varit i Stockholm i 4 år och ej varit hemma. Denne kom. Han hade alldeles förlorat minnet p g a högfärd. Då målaren och sonen i huset skulle sätta sig till matbordet, sade den senare, vid det han pekade på såsen under kokat: "Kan Andersson säga mig vad den här rätten heter, jag har alldeles glömt det?" "Ska vi kalla den vid det mest vanliga namnet så kallas den kråva, annars kan man ju kalla den för sås." "Kråva var det, ja kråva var det, det var riktigt, Andersson!"

När maten var aväten, sade modern till sonen: "Joan, du ska gå och göra ett le" (grind). "Joan", sade han, "Joan, det låter så besynnerligt. Ni ska tänka er att det är så länge sen jag hörde det namnet, det är över 4 år sen jag hörde det sist. Sen jag kom till Stockholm har man kallat mig vid mitt nya namn, som också låter stiligare!" Gumman snurrade ut och Andersson förstod att hon inte uppskattade sonens högfärd.

De flesta traditionerna hade Andersson från sin mor, som var begåvad med ett osedvanligt gott minne. Hon hade också vuxit upp i socknen och var född i Källemo, alldeles som sonen. Karl Anderssons fader, hennes man, var ej född i orten, jag vet ej var han var ifrån. Därför kände han ej så väl till ortens seder så långt tillbaka. Blott från den tid som han vistats i socknen, vilket var sedan början av 1850-talet. (Anm: Anderssons fader tog seden dit han kom, då det gällde traditioner sedan gången tid. Han tillämpade ej några sådana från sin släkt.)

Karl Anderssons historier hade den förtjänsten – gent emot många andra – att de var sanna. En vekastapräst (så brukade de kallas i dagligt tal, som talade ut lik vid begravingar) hade följande liknelse vid sitt tal: "En människas liv är som en vävespole, det spolar på och spolar på och sen spolar det av och spolar av, och nu ser ni Anna ligger här med tom tuta!" Begravningsgästerna fick brått bakom knutarna, de kunde inte hålla sig allvarliga och det var ju inte så underligt.

”Det fanns en kvinna som man kallade Majgrenskan därför att hennes man hette Majgren. Hon hade rykte om sig att vara glad åt karlar. Det kom en lumpsamlare då och då och stannade där över en natt eller två, men så en höstkväll drabbade tre friare samman och det blev ett morrande, påstod Andersson, som när hundar är stadda på friarestråt. (Anm: Majgrenskan var änka då detta skedde.) Lumpsamlaren Lundgren anlände medförande ett fint blustyg som gåva åt sin tillbedda, lumpsamlaren Plym kom och begåvade henne med en fårbog och ett sticketäcke, ”Bocken i Härsö” (ett vedernamn) gav henne ett skålpund kaffe. De ville ej låta förstå något men en illa dold fiendskap skymtades i männens uppsyn. Majgrenskan låtsade inte om något, ty hon ville inte vara osams med någon, hon var dock säkert förargad på att de skulle komma samtidigt. Kristina i Kvarnen hade kommit till Majgrenskan för att vara hos henne över natten. Hon tyckte att det blev ensamt i stugan i skogen ibland, Majgrenskan, och hade därför bett flickan stanna hos sig.

Nåväl, Majgrenskan bäddade åt karlarna inne i stugan och åt sig och Kristina i köket. Kristina var så rädd så hon darrade och lovade sig själv dyrt och heligt att aldrig gå till Majgrenskan mer. Karlarna lade sig och det blev tyst, Majgrenskan och Kristina lade sig också men Kristina tordes ej sova. Då det hade varit tyst en stund, började det knarra i soffan där ”Bocken i Härsö” låg. Ett sofflock slogs omkull och lumpsamlaren Lundgren röt: ”Ligger du still, gubbe, annars kastar jag ut dig i snön!” Bocken som var äldre tordes inte nappas med Lundgren som var både yngre och starkare, varför den förre med ett grymtande kröp ner i soffan igen. Det var ingen som sovde något vidare och när morgonen grydde så sprang Kristina hem och det var sista gången hon övernattade hos Majgrenskan. En sådan natt hade hon aldrig haft vare sig förr eller senare. En karl vars röst Kristina med förvåning igenkände, ropade utanför fönstret mitt i natten på Majgrenskan. Men när gubbarna i stugan började morra ilsket, avlägsnade denne sig genast. Han begrep då att där ej var rum i härbärget, som det heter.

Historierna Karl Andersson berättade var legio. Alla har jag ej lagt på minnet som jag hört honom berätta, men jag har härmed upptecknat några av de bästa. Man frågade honom vid veckoslutet en gång var han varit och målat under veckan, då han sade: ”Jag har målat det finaste fårahus som finns”. Saken var den att han hade målat boningshuset åt en bonde som kallades ”Låmmän” i vedernamn.

År 1885 ingick Karl Andersson äktenskap med Kristina i Kvarnen, hon som blivit vittne till rivalskapet om Majgrenskan. Kristina var en klok och duktig kvinna. Hon blev dock inte gammal, ty 1901 fick Andersson följa henne till graven. Hon dog av lungtuberkulos, vilken sjukdom sades ligga i hennes släkt. Denna sjukdom skördade också flera personer på kort tid inom släkten. Så stod Karl Andersson där, mitt i fattigdomen med 4 minderåriga barn. Men som den präktige man han var kämpade han sig igenom fattigdomen, aldrig bad han om ett öre till hjälp, han arbetade i tålamod och blev både far och mor för sina barn. Barnen växte upp och skötte sig väl, och på gamla dar fick han det bra och gott. Det är med vemod jag tänker på att han är borta och med honom har också försvunnit en av de kunnigaste yrkesmännen som Kulltorp sett födas. Frid över hans minne!

Min mor som var den fjärde i ordningen av 11 syskon fick tidigt lära sig försörja sig på egen hand. År 1874 den 24 april tillträdde hon sin första plats i Ölme stad uti Reftele sn, hos handlanden Axel Ekelund, bördig från Kulltorp, och hans hustru Hanna Ekelund, född Svenonius. Den 23 april gick hon hemifrån följd ett stycke på vägen av sin mor Petronella Andersdotter som bar knytet åt henne det vägstycke hon var med. Mor skulle gå till herrgården Aggarp denna dag och

stanna där tills följande morgon, då hon skulle åka med postskjutsen som då kördes av fröken Mia Ekelund, en halvsystem till handlanden Axel Ekelund.

Mor säger att hon gärna hade velat vända om då mamma gick tillbaka, men hon måste gå och inte tänka på annat. Hon skulle ingen lön ha, hon skulle bara ha mat och kläder, vad herrskapet Ekelund ville ge henne. Hon säger nu, att hon glömmer aldrig hur mörkt det var i Aggarps kök. Mor fick dela bädd med en piga som låg i köket. Det var en något underlig sovplats. På dagen var sängen ett bord, på kvällarna blev det en säng. Sängen var dock inte längre än att pigan och mor fick ha huvudet under bordskivan då de sovde. Därför blev det dubbelt mörkt i köket under natten med detta tak över huvudet. Mor säger att varken förr eller senare har hon sett en dylik säng.

Mor fick mat på kvällen och kaffe på morgonen, varefter hon fick stiga på postskjutsen mellan kl 8 och 9 på morgonen. Postskjutsen gick nämligen ut ifrån Aggarp. Framkommen till Bredaryd fick mor ta sitt klädknyte och gå återstående delen av vägen. Hon fick först förmaningar av fröken Ekelund att ej avvika från stora landsvägen samt fråga sig för då hon kom fram till Ölmestad, var handlanden Axel Ekelund bodde. Första byn hon kom förbi var Hamra i Bredaryd sn, så kom hon förbi Strandskog och Täjjet varefter nästa etapp var Ölmestad. Den första gården i Ölmestad ägdes då av Noak Palm. På den tiden var Ölmestad namnet på samhället där tingshuset var beläget. Detta var beläget i Ölmestads by. Då järnvägen kom att gå fram i slutet av 1870-talet kallades järnvägsstationen för Ölmestad från dess tillblivelse. Samhället döptes senare om till Reftele, men det är en annan historia.

Mors resa gick bra och snart nog var hon framkommen till sin nya plats. Där emottogs hon hjärtligt av fru Hanna Ekelund, vilken var en god och själsfin kvinna. Hushållet bestod blott av herr och fru Ekelund. Mor fick alltför god mat i hennes eget tycke, då kosten i hennes föräldrahem varit så tarvlig och mången gång knappast ingen mat i huset. Kaffe var hon ej van vid, i hennes hem hade man blott haft kaffe vid ett par högtider på året de allra sista åren, då mormor kokat det i en klubba, kaffekokare fanns ej i hemmet. Hos Ekelunds drack man kaffe två gånger om dagen, men mor drack så lite då hon ej tyckte det smakade bra. Fru Ekelund var orolig för att mot åt för lite, men se hon var inte van vid herrskapsmat. Hon tyckte att all mat var söt och hade all sorts smak. I de fattigas kost ingick ej något socker, det köpte man blott till högtiderna till kaffet, och då blott ½ skålpund kaksocker.

Då handlande Ekelund ofta var borta, måste mor stå i den lilla affären. Som hon hade gott för att räkna klarade hon detta arbete utan någon svårighet. Hon behandlades för övrigt som en medlem av familjen och hon säger att hon glömmer aldrig hur snälla herrskapet Ekelund var. Man fordrade inget arbete av henne som översteg hennes krafter. Hon fick gå på posten, som då sköttes av en herr Appelgren. Så fick hon stå i affären, hjälpa till i det lilla hushållet. På hösten 1874 föddes makarna Ekelunds första barn, en dotter som i dopet erhöll namnet Sally. Makarna Ekelund levde ett idealiskt familjeliv i mors tycke, men skuggorna skulle snart falla över deras lyckliga hem. Dock dröjde det ännu en tid och ingen människa trodde annat än att handlanden Ekelunds ekonomi var stabil. Järnvägen var under uppförande, HNJ (Halmstad-Nässjö Järnväg).

Redan år 1874 på sommaren kom järnvägsarbetare upp till Ölmestad och mor minns särskilt en levnadsglad rallare i 60-årsåldern vid namn Ola Berg, som var en riktig spektakelmakare. Hon tror att han hörde hemma i Halmstad. Han roade både unga och gamla med sina visor och sitt tokprat. Han talade och sjöng om vartannat. Hon minns ännu några strofer som löd så här:

”Det är lördag idag

Petter Månsson och jag

Vi sutto på Ålasjö backe

Han hade ål

Och jag hade kål

Och vi hade roligt tillsammans

Rullerilleralla, ha ha!

Det är söndag idag

Petter Månsson och jag

Vi sutto på Högabergs kulle

Han hade brännvin

Och jag hade bröd

Vi söpo och vi åto så vi bägge kunde dö

Oj, oj, oj!!”

Höstmarknadsdagen i Gislaved år 1876 begav sig handlanden Axel Ekelund till Gislaved som han själv sade, i affärer. Fru Ekelund väntade på honom då kvällen kom, men han hördes ej av. Rätt som det var kom en marknadskarl med bud att hon inte skulle vänta honom hem idag. Som hon stod helt utanför hans affärer, anade hon inte det rätta sammanhanget. Hon trodde att några affärer hade nödgat honom att stanna över natten. Den andra dagen kom. Det kom nya bud, nu från länsmannen, att handlanden Ekelund var förklarad häktad och införd till centralfängelset i Jönköping. Så kom länsmannen och stängde affären. Fru Ekelund var alldeles förkrossad, hon fick nu veta av myndigheterna att hennes man komme att ställas inför rätta p g a förfalskning. Han hade ämnat rymma men blev tagen på vägen till Halmstad. Hon blev nu förhörd huruvida hon hade någon slags kännedom om hans brott. Det hade hon ej, vilket mor ännu idag är alldeles förvissad om. Mor blev också förhörd men hon visste ju inget alls om hans affärer.

Under rannsakingen med handlanden Ekelund framkom det, att han förfalskat såväl växlar som andra borgensförbindelser, och dömdes han till 3 års straffarbete. Fru Ekelund var alldeles förtvivlad och bönföll mor att stanna hos henne tills utredningen var över, då man tillika försatte honom i konkurs. Mor kvarstannade till på våren 1877 då fru Ekelund skulle flytta till en bror i Göteborg. Mor säger att hon skiljdes med smärta från den hjärtegodas kvinnan som blivit så hårt prövad av livet. Axel Ekelund fick sitt straff avkortat p g a gott uppförande och makarna fick återförenas sommaren 1878. Ekelund fick 14 månaders avkortning på straffet. Beloppet som var förfalskat rörde sig om 15-16.000 kr. Således ett tämligen högt straff. Nåväl, makarna Ekelund bosatte sig i Jönköping på hösten år 1878. ”Mor säger att hon glömmer aldrig heller, då man förde ner Ekelund till Ölme stad för rannsaking. Fånggevaldigern körde honom på Nissastigen, skjutsen var

förspänd med 2 hästar. Fru Ekelund och mor skulle gå till honom med mat, hade fru Ekelund bestämt förut, men då de kom till arresten kunde han inte äta av det medhavda, utan föll i gråt då han fick se dem. Då vek också fru Ekelunds tillkämpade mod och hon föll också i gråt. De fick gå hem med maten varje gång s g s orörd.”

När mor gick hem från tjänsten hade hon både bättre och mera kläder än hon hade i sitt knyte då hon kom till Ölmestad. Så var hon också 3 kr rikare genom vittnesersättningen som hon tilldömts av rätten för avlagda klara vittnesmål vid utredningen i konkursen. Så var mor i föräldrahemmet en tid, med lite kondition hit och dit, då hennes äldre syster Kristina som hade ”kallänstjänst” (= tjänst på två skilda gårdar) blev sjuk och därför tvingades lämna tjänsten. Det var på sommaren 1878. Mor fick då ta denna plats eller m a o dessa platser. Den ena bondgården som moster Kristina haft plats på var belägen i Hillerstorp, den andra var belägen i Törestorp i Kulltorp sn. Bonden i Törestorp vars namn var Anders Johansson var en äldre man och hans barn var i mors ålder. Den andre bondens namn var Anders Svensson, gården hette Haggård och var belägen i Hillerstorps by. Denne bonde var en måg till den förstnämnde, då han var gift med dennes äldsta dotter Lisa. Mor säger nu att hon skall aldrig glömma dessa båda tjänster, som var både besvärliga och roande på samma gång.

Den första veckan började hon i Törestorp. Varenda morgon vid 4-tiden sade husbonden: ”Opp mä er flecka, o gå te husa!” Han hade själv en dotter något yngre än mor, han menade att de skulle gå och mjölka korna, som var installerade i ett sommarfähus ett stycke från gården. Kl 5 steg mor och Maria – dottern i huset – upp och erhöll kaffe som han husbonden egenhändigt kokat. När han kokat kaffet låste han in bönorna till nästa gång, på det att fruntimren inte skulle förstöra något kaffe onödigt. Han hade 2 gårdar: en åtting i Törestorps Östergård och en åtting i Törestorps Mellangård. Den förstnämnda gården låg söder om landsvägen, den sistnämnda låg norr om landsvägen. Den som hörde till Östergård var bebyggd men ej den andra. Husbonden själv lagade ofta mat av varjehanda slag, han tyckte det gick för sakta för hans hustru. När folket arbetade på den södra gården, slogs köksfarstudörren upp då det var matdags. Dessa sprang då hem vem som värst var för att hugga för sig av de största bitarna. Detta fann mor underligt, ty hon var ej van vid dylikt.

När folket arbetade på den norra gården hängdes en handduk ut på en stör vid stuggaveln till tecken på att maten var färdig. Historien upprepades då, folket sprang hem det värsta de orkade, så mor blev långt efter. Husbonden kärnade själv och var förfaren i allt slags fruntimmersarbete. I var och varannan timme sade han till mor och sin dotter, så snart de var inom synhåll: ”Hau i gitt schvina, flecka?” När så en vecka gått plockade mor ihop lite kläder och gick till Hillerstorp för att börja hos dottern och mågen. Varje onsdag gick hon till den andra platsen, vilken plats hon än befann sig på.

Husbondefolket i Hillerstorp hade 4 minderåriga barn. Här var också mycket arbete att utföra. Kl 5 varje morgon skulle mor stå färdig att gå upp till Liafällorna och mjölka korna där. Det var rätt långt dit och en mycket backig skogsväg. När hon kom hem därifrån väntade allehanda arbete. Hon skulle följa husbonden i arbetet överallt. Arbetet inomhus skulle göras på nätterna, då det inte hanns med på dagen. Det blev inte mycket vila för en 16-års flicka, som aldrig fick njuta en riktig nattsömn. Lönen för hela sommaren var 30 kr, fördelat mellan svärfadern och mågen med 15 kr för vardera. Det var med verklig lättnad som mor flyttade hem på hösten 1878. (Anm: I lönen ingick

också persedlar för sommaren: ett par kängor, ½ skålpund ull, ett lintyg, ett kläde eller förkläde. För hela året skulle det vara dubbelt så mycket.)

År 1879 den 24 april tog mor tjänst hos J M Thulin i Österskog och hans hustru. Hon fick då 2 kr i städja och lönen för sommaren skulle vara 18 kr. familjen bestod av makarna Thulin och fru Thulins fader, som försålt gården till dem. Här trivdes mor gott, ty detta var ett gott hem i alla avseenden. Thulin var också affärsman och reste ofta ut på affärsresor i hela landet. I maj föddes deras första barn, en dotter. Mor trivdes så bra där att hon stannade ända till hösten 1880, då hon flyttade p g a att hon skulle ingå äktenskap med min far, Emanuel Österlund. Mor skulle ha flyttat den 24 oktober, men av någon anledning kvarstannade hon en vecka till. När mor flyttade hem hade hon riktiga kläder, som hon skaffat sig för sin lön. Så hade hon 4 kr över av lönen. För dessa pengar köpte hon garn till lärit (bomullsvävnad) som de tillämnade brudarna brukade väva till brudgumsskjorta, och lintyg till brudlinne. Då hon kom hem vävde hon denna väv och ordnade med varjehanda för sitt giftermål. Den 11 december 1880 ingick mina föräldrar så äktenskap, och flyttade mor så ånyo till Österskog, nu som husmor på denna gård, som ägdes av far och hans syster Klara, vilken även ingick äktenskap samma höst.

På hösten år 1881 föddes min äldste bror Manfred, som blott blev 4 månader gammal. Man sade att det var strypsjukan som han dog av, i våra dagar hade det med all sannolikhet kallats för difteri, vilket det med all sannolikhet också var, då flera barn dukade under för samma sjukdom. År 1883 föddes min andre bror som också kallades Manfred. År 1886 föddes min tredje bror som fick heta Bror. År 1889 den 8 april föddes min fjärde bror som fick namnet Edolf. Han levde blott i 26 dagar. Samma höst flyttade mina föräldrar till sitt nya hem, där jag och mina andra 3 syskon är födda. Min syster Ruth föddes den 15 april 1891 och jag den 24 februari (en söndag) 1895. (Anm: Per Johan Manfred, född d 26 sep 1881, död i jan 1882. Per Manfred Florentin, född d 30 juni 1883. Bror Johan Elias, född d 17 apr 1886. Edolf Owestin Heseziel, född d 8 apr 1889, död i maj 1889. Ruth Ellen Aasalia, född d 15 apr 1891. Edith Bertha Petronella, född d 24 feb 1895. Fritz Arthur Emanuel, född d 18 maj 1900.)

När jag nu tänker på min barndom och vad mor hann utföra i arbete då vi barn var små, är jag förvånad att hon bara orkade och hann utföra så mycket arbete. På dagarna hade hon kreaturen att sköta, då far gick på dagsverken i slätter och skörd var hon med, man ville det, ty hon var flink i arbetet. När hon på kvällarna kom hem, väntade tusende ting på henne. På höstnätterna, sedan vi lagt oss att sova, stickade hon strumpor, så att alla skulle få var sitt par nya till jul. Och lagade kläder och vad det nu var allt. Far satt uppe natt efter natt och skrev, under det han gjorde dagsverken om dagarna. Det var ett jättearbete mina föräldrar utförde, det kan man säga.

När vi någon gång skulle gå till morfar och mormor i Kolset – dit var det 5 fjärdingsväg – brukade far och mor turas om att bära den minste på ryggen, då denne inte orkade gå så långt, utan tröttnade. Men far och mor var alltid glada, trots fattigdom och umbäranden. Båda var humnister och såg livet från den ljusa sidan. Mor såväl som far är begåvad med ett klart intellekt och rika förståndsgåvor. Hon var alltid redo även att hjälpa utom hemmet. När någon blev svårt sjuk i Österskog biträdde hon med att vaka och vårda de sjuka så länge hon ägde nog kraft därtill. Oändligt är antalet av de sjukbäddar som hon suttit vid, utan någon som helst ersättning. Hon tänkte ej därpå. Hon var full av iver att vilja hjälpa, även sin nästa. Alla tyckte det var roligt då hon kom, ty hon var alltid glad och hennes goda hjärta har heller aldrig förnekat sig. Hon är nu ingången i sitt 80:e

levnadsår, och vankar omkring i vårt hem som en god tomte, och vad vore hemmet utan mor? Hon läser världspolitiken och begriper den, tankarna är klara och hon är i ständigt arbete tidigt och sent. Hon tycker att det är egendomligt att hon skulle uppleva en ransonering till, hon säger att hon hade aldrig tänkt det. Hon läser högt ur tidningarna, men det är inte många yngre personer som läser så klart och tydligt, lätt och gott. Min önskan är nu att hon ännu i många år skall glädja oss med sin närvaro, ty hon är vårt hems goda genius!